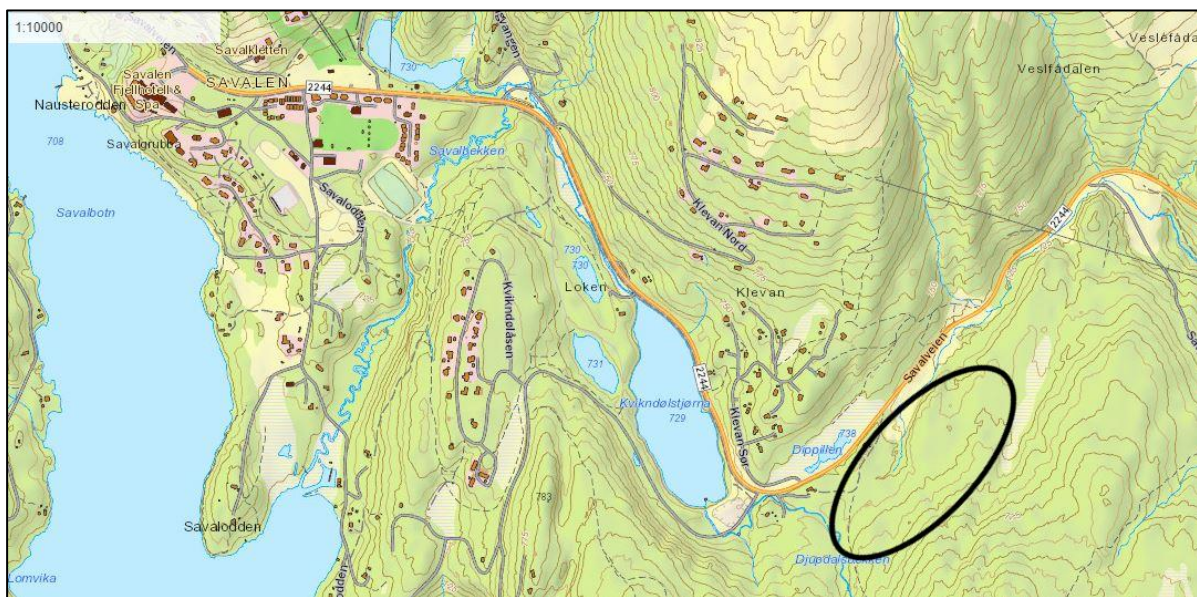

Befaringsrapport

Arkeologisk registrering - oppstart av detaljregulering - Losgård hyttegrend - 3427-112/221 m.fl. - Tynset kommune

Kommunenummer: 3427	Kommune: Tynset	Saksnr: 2021/5165
		Prosjektnr: 524126
Gnr/Bnr: Deler av 112/221, 203/14 og 112/9		
Gårds- og bruksnavn:		
Tiltakshaver: Ruth Iren Losgård		
Tiltakstype: Reguleringsplan		
Tidsrom i felt: 23. og 29.06.2021	Deltagere i felt: Tina Amundsen	
Timer i felt + kjøring: 14 t. Timer for/etterarbeid: 8 t.		
Konklusjon: Det er registrert automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet i form av 10 fangstgroper. Tre av gropene var registrert fra tidligere. Fangstgropene har følgende ID i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden: 235899/-18, 19, 20, 25, 26, 27, 28, 29, 30 og 33.		
Rapport dato/skrevet av: 19.07.2021, Tina Amundsen		

Planområdets beliggenhet på Savalen i Tynset kommune.

Innledning og bakgrunn for undersøkelsen

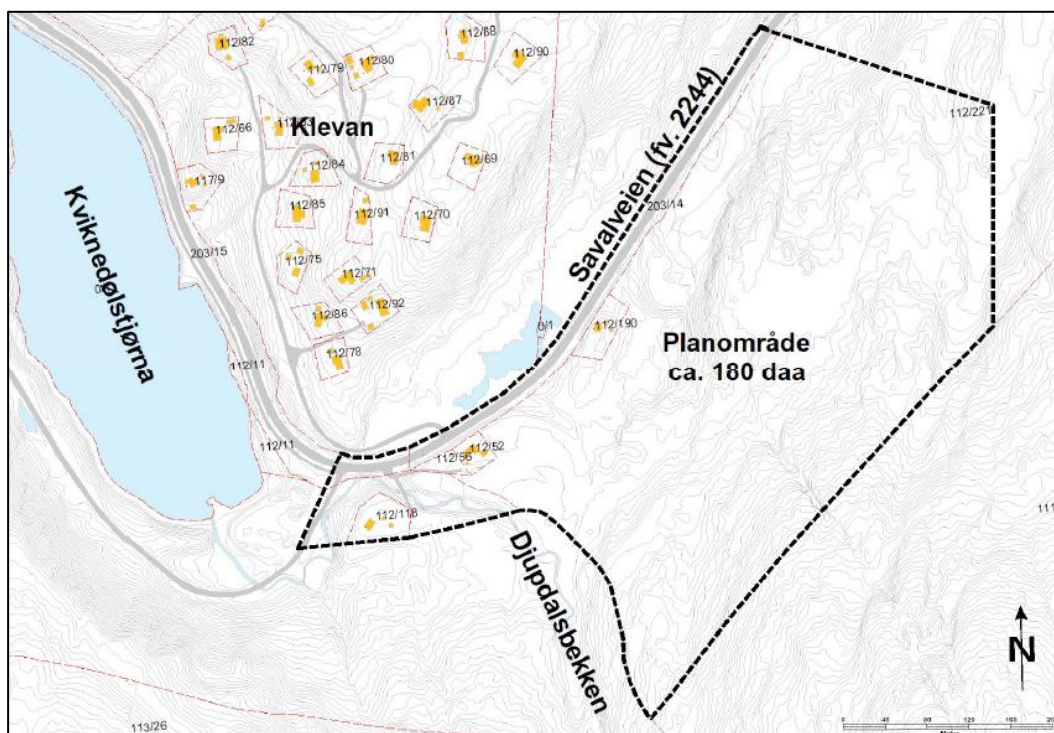
Kulturarv ved Innlandet fylkeskommune mottok oversendelse fra Norconsult AS datert 14.01.2021 med varsel om oppstart av reguleringsplanarbeid for del av eiendommen gnr/bnr 112/221 m.fl. på Savalen i Tynset kommune. Planområdet omfatter ca. 180 daa. Norconsult AS utarbeider planen på oppdrag fra Ruth Iren Losgård som er hjemmelshaver til eiendommen som planlegges utbygd. Den aktuelle teigen er ikke regulert fra før, og er i kommunedelflan for Savalen (vedtatt 2014) avsatt til LNFR-formål. Planforslaget er ikke i tråd med overordnet plan, og utløser dermed krav om planprogram og konsekvensutredning.

Planområdet ligger på Savalen i Tynset kommune, sørøst for Kviknedølstjørna og på sørsida av Savalveien. Planområdet består av deler av eiendommene GID 112/221, 203/14 og 112/9. Eiendommene 112/18, 112/52, 112/56 og 112/190 er bebygde med 3 fritidsboliger og inngår i sin helhet i planområdet. Arealer vest for Djupdalsbekken inngår i planområdet med tanke på tilknytning til etablert vann- og avløpsanlegg.

Planen skal legge til rette for etablering av 30 – 34 frittliggende fritidsboliger og et leilighetsbygg for fritidsleiligheter, samt etablering av infrastruktur som veger, skiløyper, parkering og vann- og avløpsanlegg. Atkomst til området forutsettes løst i området der det i dag går ei skiløype inn fra Savalveien. I planarbeidet vil det bli vurdert å legge om skiløypa noe, samt å etablere utfartsparkering i tilknytning til løypa inne i området. Det vil bli stilt krav om at ny bebyggelse blir knyttet til det offentlige vann- og avløpsnett på Savalen.

Fylkeskommunen meldte behov for arkeologisk registrering av planområdet da det var kjent flere automatisk fredete kulturminner i form av fangstgroper i og utenfor planområdet. Ut fra LIDAR (flybåren laserskanning) var det dessuten enkelte strukturer i terrenget som var av interesse å sjekke ift. om de kunne være automatisk fredete kulturminner.

Jamfør kulturminneloven § 9 plikter den ansvarlige leder eller forvaltningsorgan ved planleggingen av større private eller offentlige tiltak etter lovens § 8, første ledd, å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte nevnt i lovens § 3, første ledd.

Planavgrensning markert med stiptet strek. (Illustr. fra forslag til planprogram v/Norconsult).

Kulturminne/kulturmiljø, grunnlag for befaringen

Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder også lokaliteter som det er knyttet historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Med begrepet kulturmiljø forstås et område der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. I forvaltning av kulturminner og i kulturminneloven er det skilt mellom automatisk fredet kulturminne og kulturminne fra nyere tid. Kulturminneloven inneholder en til dels omfattende og detaljert oppstilling av kulturminner som er å oppfatte som automatisk fredet i henhold til loven, jfr. § 4. Dette er kulturminner som er beskyttet på grunn av sin høye alder. Ifølge Kulturminneloven § 4 er kulturminner eldre enn år 1537 automatisk fredet, det vil si alle kulturminner som er eldre enn reformasjonen. Nyere tids kulturminner er ikke omfattet av den automatiske fredningen, med unntak av samiske kulturminner eldre enn 100 år som også er fredet.

Arkeologiske perioder	Hovedperiode	Datering (f.Kr/e.Kr)
Førromersk jernalder	Eldre jernalder	500 – 0
Eldre romertid		0 – 200
Yngre romertid		200 – 400
Folkevandringstid		400 – 550
Merovingertid	Yngre jernalder	550 – 750
Vikingtid		750 – 1050
Middelalder	Middelalder	1050 – 1537
Nyere tid	Nyere tid	1537 -

Arkeologiske tidsperioder.

Planområdet

Planområdet ligger sør for Fv. 2244 like før Kviknedølstjønnna og avkjørsel til Sjøliveien på vei mot Savalen. Det grenser mot fylkevegen i NV, mot Djupdalsbekken i SV, og skogsmark og noe myr i SØ og NØ. Terrenget består av berg, myrområder og løsmasseområder. Området har svært varierende helling, deler av det er så bratt at det ikke er mulig å bygge ut. Deler av Djupdalsbekken går gjennom planområdet i SV. Det er også et bekkedrag parallelt med fylkesvegen i nordlig del. Vegetasjonen i planområdet består av bjørk, furu, lyng og mose. Området er ellers et svært viktig vilt- og trekkområde. Det er etablert ei skiløype gjennom området, som er startpunkt for skiturer.

Landskap i nordøstlig del av planområdet (Foto: T. Amundsen).

Ravine i nordøstlig del av planområdet (Foto: T. Amundsen).

Skiltet skiløype inn fra Savalveien.

Registreringsmetode

Den arkeologiske befaringen av området ble utført ved overflateregistrering. Denne metoden benyttes for å påvise kulturminner som er synlige på markoverflaten og foregår ved systematisk gjennomgang av terrenget for å påvise f.eks. fangstgroper, kullgroper, jernvinneanlegg, gravminner, tjæremiler mm. Jordbor benyttes for å påvise eventuelt kull i grunnen. Påviste automatisk fredete kulturminner blir dokumentert ved foto, beskrivelse, GPS-innmåling og lagt inn i nasjonal kulturminnedatabase Askeladden.

LIDAR-data (flybåren laserscanning) ble brukt i forarbeidet til registreringen. Hele undersøkelsesområdet er laserscannet. LIDAR viste at var flere strukturer/groper i terrenget som kunne være automatisk fredete kulturminner, som f.eks. fangstgroper.

Funn av automatisk fredete kulturminner

Det ble registrert 10 fangstgroper innenfor planområdet, inkludert 3 som var kjent fra før av. Disse 10 gropene inngår i et fangstanlegg med ID 235899 i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden. ID 235899 teller i alt 33 fangstgroper som strekker seg fra Savalbotn i vest og østover mot Savalvegen, og videre sørøst for Kvikndølstjønnen går fangstgroprekka nordøstover gjennom planområdet Losgård hyttegrenn og mot elva Fåa.

Flere av fangstgropene ble opprinnelig registrert av Ivar A. Streitlien, Arne Nyheim, Bjarne Grandum m.fl. i perioden 1960 - 1990, men flere har manglet nøyaktig kartfesting. Fylkeskommunen har kontrollert alle fangstgropene i ID 235899 i felt, og enkelte ved hjelp av LIDAR (flybåren laserskanning).

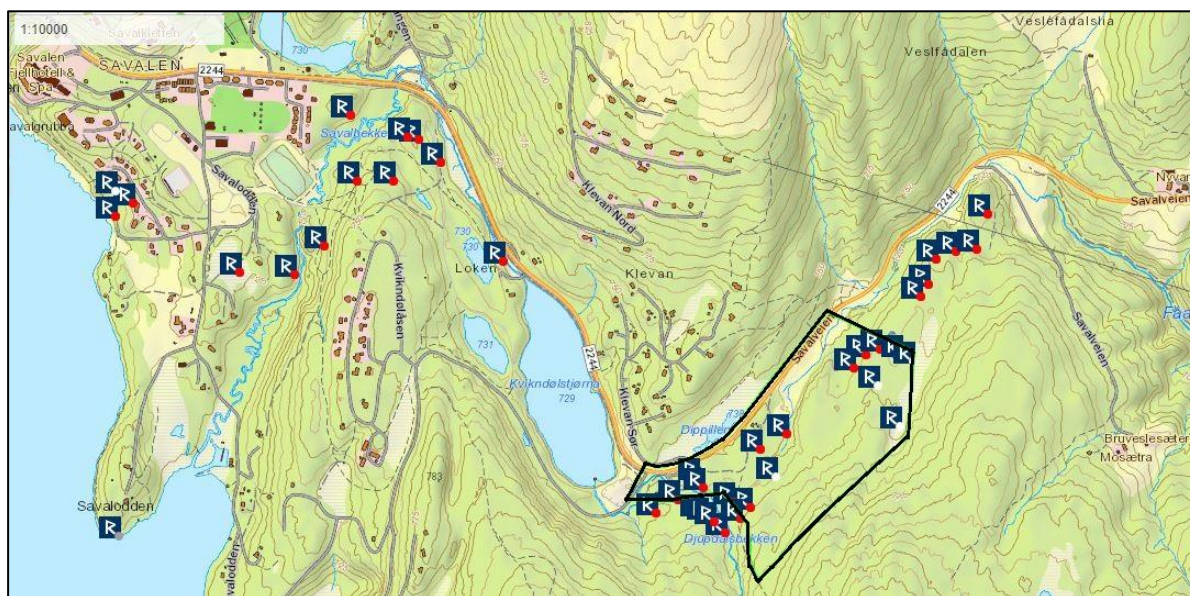
Det ble festet merkebånd i trær ved alle fangstgropene i planområdet under feltarbeidet.

Registreringsopplysninger fra Askeladden for de 10 fangstgropene innenfor planområdet er fremstilt i tabellen nedenfor. Det vises ellers til vedlegg 2 og 4 for kart og foto av fangstgropene.

Askeladden ID	Beskrivelse
235899-18	Fangstgrop. Ytre diam. 7 m, indre diam. 3 m, dybde inntil 2 m. Voll rundt gropa ca. 1,5 m bred. Gropas lengderetning er orientert NNV-ØSØ.
235899-19	Fangstgrop. Ytre diam. 6-7 m, indre diam. 3 m, dybde 1,8-1,9 m. Voll rundt gropa er ca. 1,5 m bred. Gropas lengderetning er orientert N-S. Beliggenhet mot bratt skråning i N.
235899-20	Fangstgrop. Ytre diam. 8 m, indre diam. 3 m, dybde 1,5 m. Voll måler 1,5-2 m og er mest markert i N og S. Lengderetning ikke synlig pga. hi som er gravd ut i bunn av gropa.
235899-25	Fangstgrop. Ytre diam. 6 m, indre diam. 2,5-3 m, dybde 0,7-1 m. Lengderetning ikke synlig. Gropa virker noe gjenfylt med stein bunnen ved bruk av jordbor. Vollen rundt gropa er ca. 1,5 m bred, til dels noe utflytende.
235899-26	Fangstgrop. Ytre diam. 6-7 m, indre diam. 3 m, dybde 1,2 m. Voll rundt gropa ca. 1,2 m bred. Gropas lengderetning er orientert Ø-V.
235899-27	Fangstgrop. Ytre diam. 6-7 m, indre diam. 3 m, dybde ca. 1,4 m. Voll rundt gropa er inntil 1,5 m bred. Gropas lengderetning er orientert NV-SØ.
235899-28	Fangstgrop. Ytre diam. 8-9 m, indre diam. 3 m, dybde 2 m. Gropas lengderetning er orientert N-S. Voll inntil 2 m bred og kun markert i kortendene, dvs. i N og S.
235899-29	Fangstgrop. Ytre diam. 6-7 m, indre diam. 2,5 m, dybde 1,4 m. Gropas lengderetning er orientert N-S. Vollen er inntil 2 m bred og er kun markert i kortendene, dvs. i N og S. Det sto vann i bunn av gropa ved registreringstidspunktet.
235899-30	Fangstgrop. Ytre diam. 7 m, indre diam. 3 m, dybde ca. 1 m(?). Gropa ligger på hyttetomt gnr/bnr 112/118. Den er brukt som avfallsgrop og gjenfylt med kvister. Gropas lengderetning er ikke synlig. Adkomstvei til hytta går i en sving på sør- og østsiden av gropa. Hele vollen rundt gropa, som er 1-2 m bred, er bevart. Sikringssonen i S og Ø er avspist av adkomstveien.
235899-33	Fangstgrop. Gropa er til dels fylt med kvister, steiner, mørtel. Det er også brent kvister og avfall i gropa. Ytre diam. 6 m, indre diam. 3 m, dybde ca. 0,5-0,7 m(?). Gropa er omgitt av voll. Vollen er mest synlig i Ø, mens V del av vollen er avskjært av en enkel vei til hytte gnr 112/190. Det kunne ikke helt sikkert konkluderes med at det er en fangstgrop ved registreringen pga oppfylling og at det er brent avfall i den.

De 10 fangstgropene i planområdet ligger i løsmasseområder hvor det har vært mulig å grave dype groper. Ut fra fangstanleggets plassering i terrenget samt bunnformen som kunne leses ut av enkelte groper, har anlegget trolig vært innrettet mot fangst av elg fra N og S (groper -19, -20, -28 og -29), og NV og SØ (groper -18, -27). Den litt «uregelmessige» plasseringen av fangstgropene i nærområdet til Djupdalsbekken i S, kan eventuelt tyde på utbygging av fangstanlegget over tid.

Det ble for øvrig brukt jordbor i alle fangstgropene under registreringen.

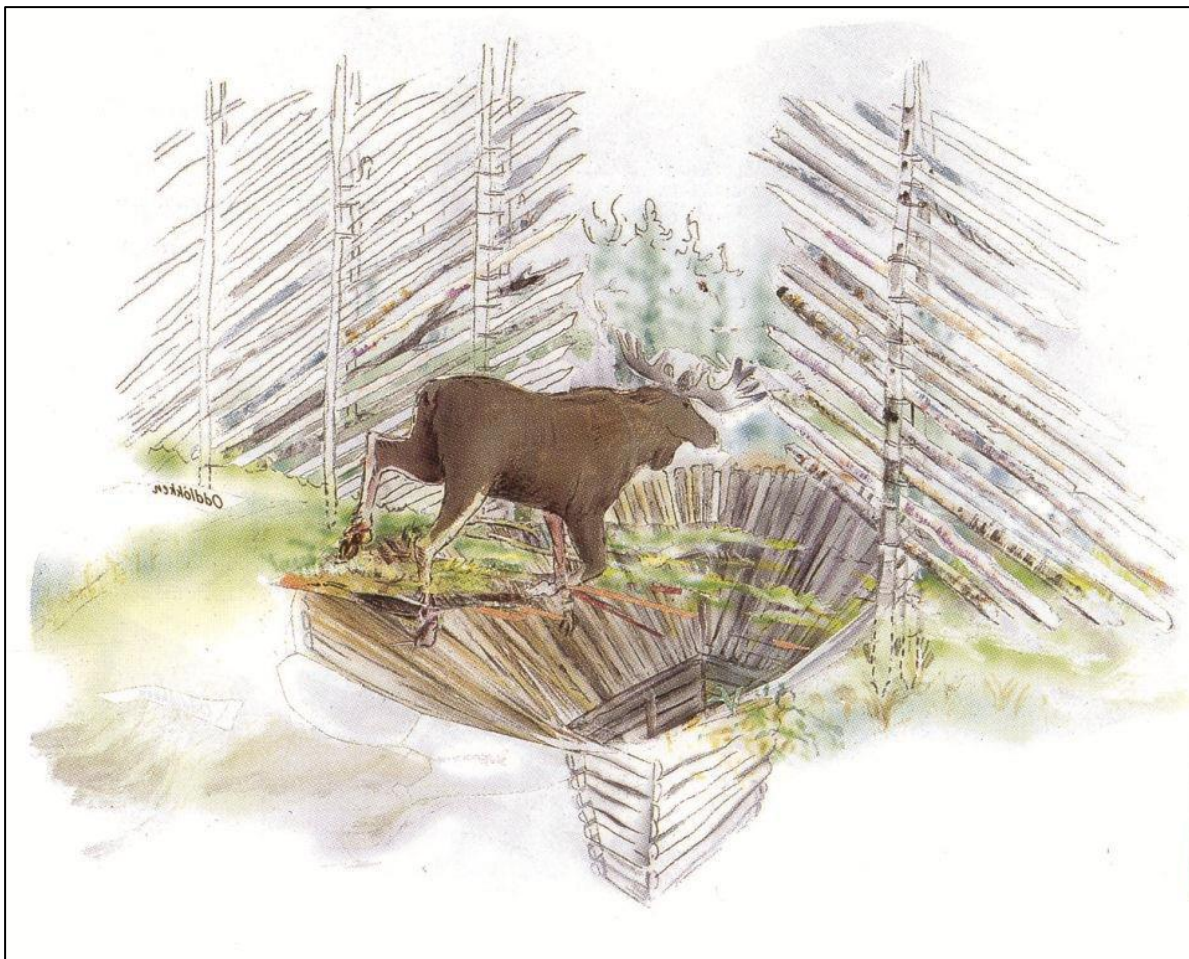
Fangstanlegg ID 235899 med 33 fangstgrop strekker seg fra Savalbotn i vest, gjennom planområdet for Losgård hyttegrend og videre mot elva Fåa. (Askeladden).

GENERELT OM FANGSTGROPER

Dyregraver er en fellesbetegnelse på fangstgraver og fangstgrop. Fangstgraver er groper med indre oppmuring som ligger i høyfjellsområder, og er beregnet på rein. Fangstgrop er i skogs- og fjellområder har som regel vært brukt til elgfangst. Forskjellen på rein- og elggrop ligger i hovedsak i at sistnevnte er større. Fangstgrop fremtrer i terrenget ofte som runde eller ovale, mens bunnen oftest fremstår som rektangulær eller spiss. Under bruk har åpningen på gropa vært kamouflert med stokker, kvist, mosedekke og lignende.

Fangstgropene ligger i elgens trekkveier og finnes ofte i rekker som kan være flere kilometer lange. Ellers har man også sperret av smale dalfører med fangstgrop. Mellom gropene har man anlagt stengsler, som kan ha vært i form av felte trær eller høye sperregjerder/skigarder. Her til lands er det dokumentert at fangstgrop var i bruk fra bronsealder, gjennom jernalder, middelalder og nyere tid. I 1863 kom det et forbud mot fangst av elg og hjort i dyregraver.

Størrelsen på fangstgropene i planområdet antyder at de kan ha vært innrettet mot fangst av elg.

Rekonstruksjonsforslag av en traktformet fangstgrop med trekledde sider i øvre del og ei smal kasse i bunnen. (Tegnet av S. Oddløkken, i Jacobsen & Follum 1997: *Kulturminner og skogbruk*, s.182).

Funn av nyere tids kulturminner

Det ble også registrert nyere tids kulturminner innenfor planområdet. Disse kulturminnene er yngre enn år 1537 og er følgelig ikke fredet etter kulturminneloven. Fylkeskommunen registrerte to kullmiler, mens Sametinget registrerte torvuttak og oppbevaringsgrop under sin befaring av området. Se beskrivelse i tabellen under samt kartvelegg 3.

Kullmile ID 278191 fremstår som en sirkulær forhøyning omgitt av ei grøft (Foto: T. Amundsen).

Askeladden ID	Beskrivelse
278190	Kullmile. Sirkulær forhøyning, 0,3-0,4 m høy. Omgitt av grøft som er 0,5-1,0 m bred.
278191	Kullmile. Sirkulær forhøyning, 0,3-0,4 m høy. Omgitt av grøft som er ca. 0,5 m bred.
278193/1-3	Torvtak bestående av to avlange, parallelle torvuttak i myra. På en intakt rygg i myra mellom torvtakene står et system av kraftige stolper bundet sammen med en mengde lengder av tykk ståltråd. I begge ender er stolpene forankret i omkringliggende trær/ grunn med tykk stålwire. Muligens er dette en hesje brukt for å tørke torv.
278194	Oppbevaringsgrop. På en liten haug som ligger på en rygg mellom to avlange myrpartier. Sirkulær grop gravd ned i vestkanten av haugen. Gropa er ca. 90 cm bred. Omkring gropa er det en voll på 120-150 cm bredde. Dybden på gropas overflate til vollen er ca. 60 cm. I sidene ser gropa ut til å være murt opp av liggende, flate steiner. Med jordbor kan man kjenne sand/grus i bunn av gropa på ca. 50 cm dybde, men det er også stein noe lenger oppe. Det er usikkert om det er sanda eller steinen som utgjør gropas egentlige bunn. I vestsiden av gropa er det en åpning ut mot et nærliggende torvuttak. Nærheten til nevnte torvuttak tyder på at det kan være en sammenheng. Kanskje har gropa vært brukt til oppbevaring av mat til arbeidet. F.eks. kagge med syrnet melk eller lignende. Ellers kan gropa til forveksling ligne på en jernutvinningsovn, men det ble ikke funnet noe kull eller andre strukturer som kan tyde på jernutvinning.
278195	Torvuttak. Lite, rektangulært spor i myra etter torvuttak. Stående vannspeil.

Oppsummering

Det er registrert 10 automatisk fredete kulturminner, fangstgroper, innenfor planområdet Fangstgropene inngår i fangstanlegg med ID 235899 i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden.

Det ble også registrert nyere tids kulturminner innenfor planområdet. Disse er ført inn i Askeladden med status «ikke fredet».

Innlandet Fylkeskommune
Hamar, 19.07.2021.

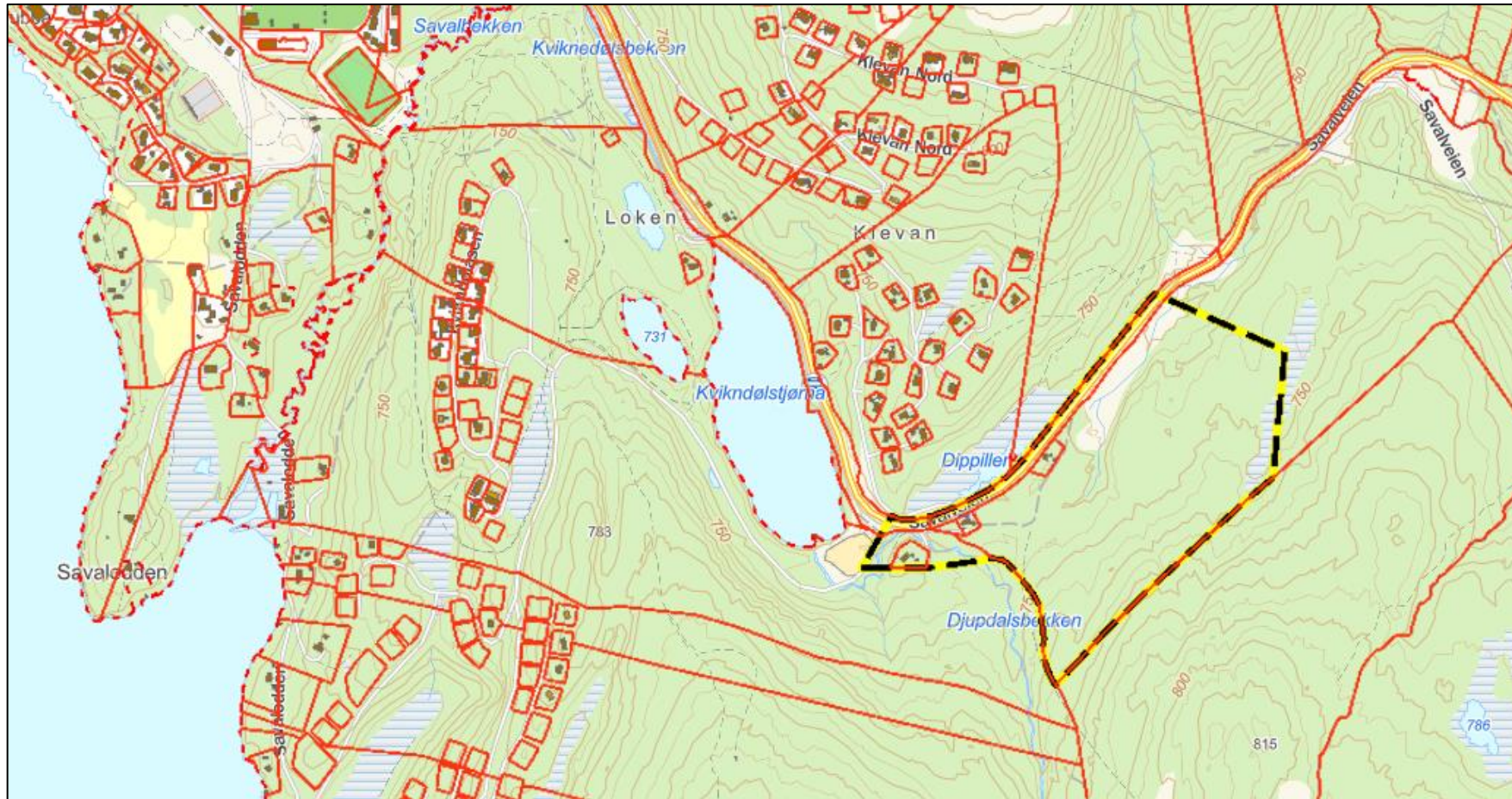
Tina Amundsen,
Arkeolog

Gjenpart:

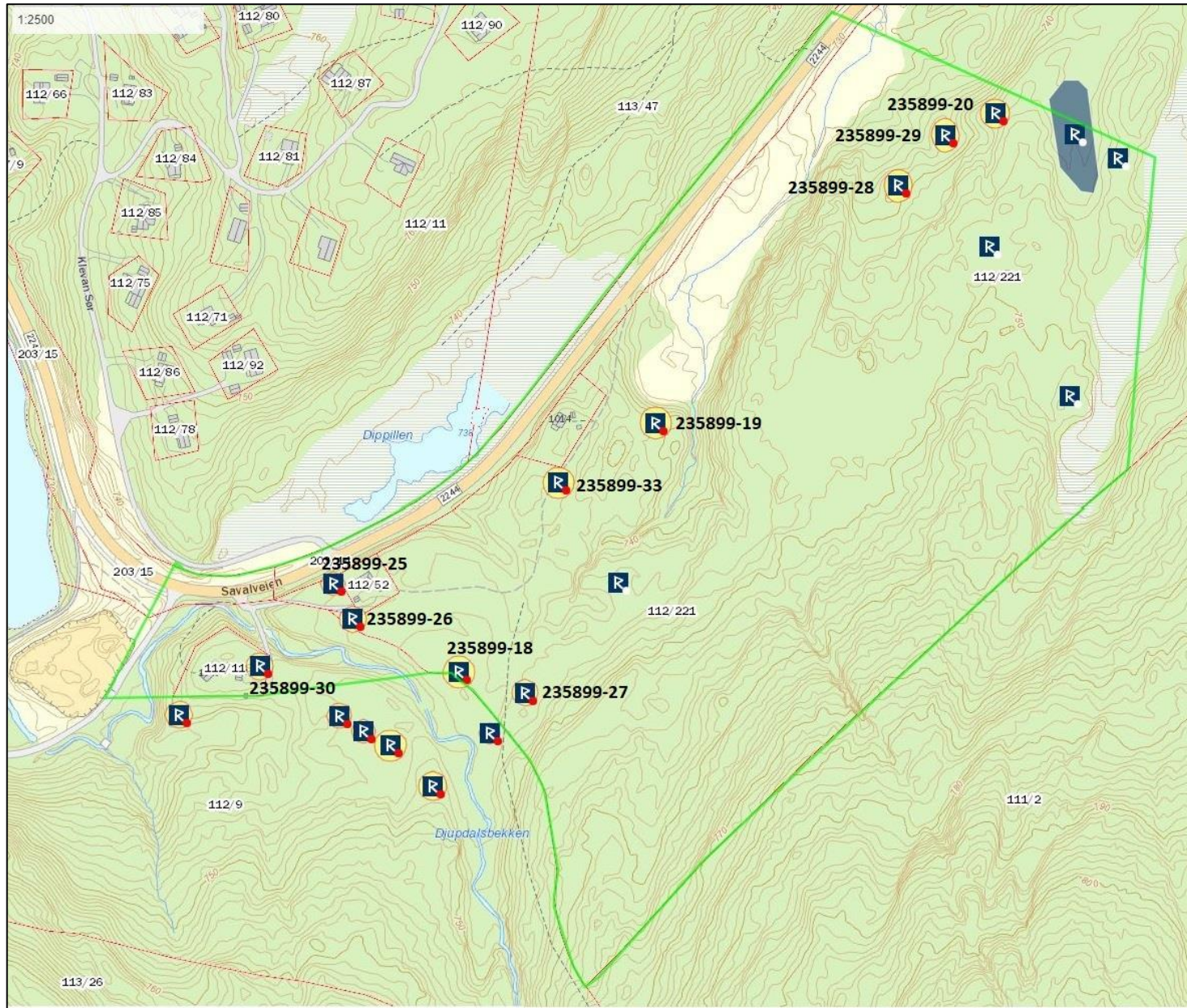
Norconsult AS v/ Leif Conradi Skorem
Ruth Iren Losgård, Krokfossvegen 80, 2067 JESSHEIM
Tynset kommune, 2500 TYNSET
Sametinget, 9730 KARASJOK
Kulturhistorisk museum, Pb 1072 Blindern, 0136 OSLO

Vedlegg:

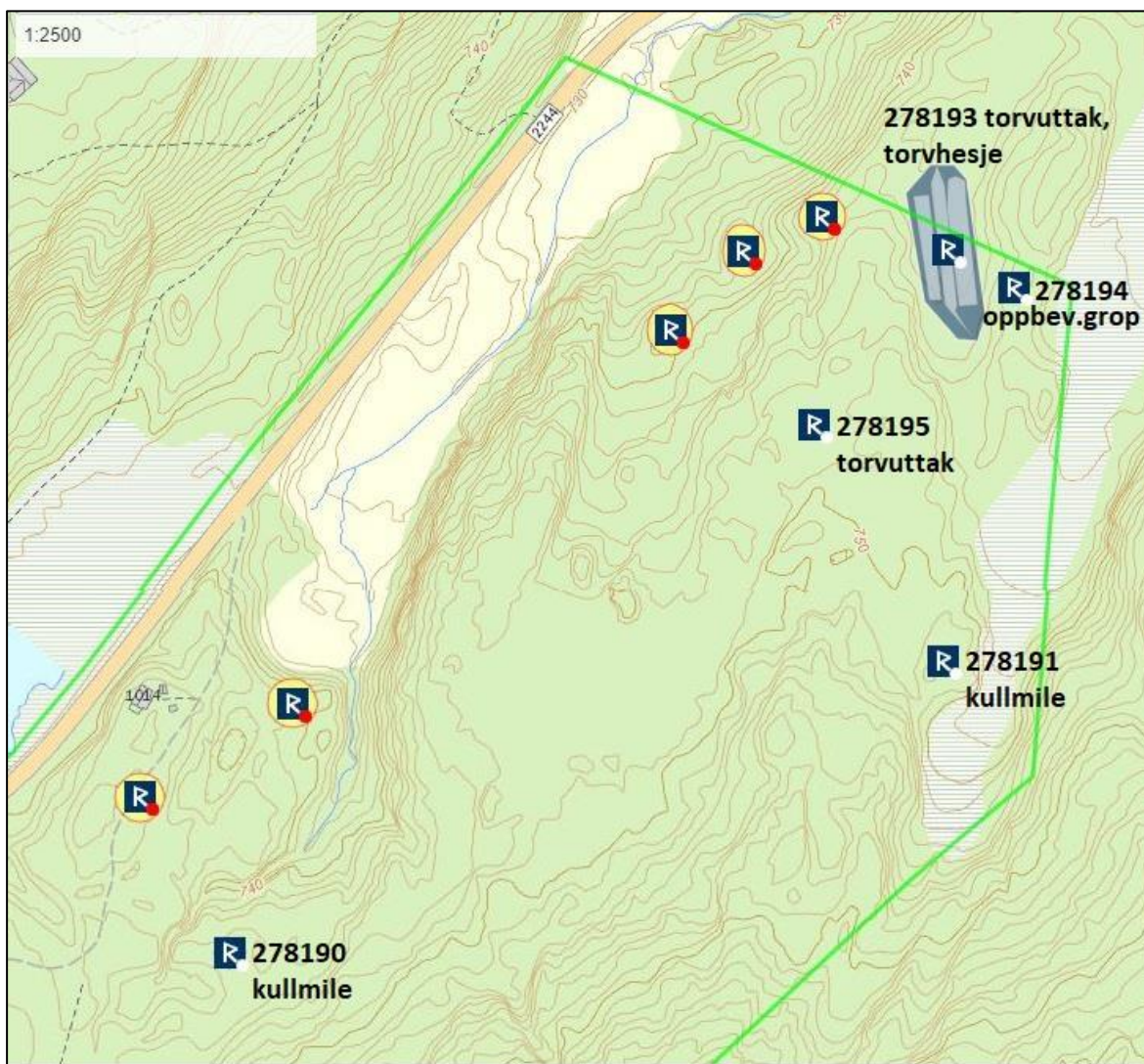
1. Oversiktskart
2. Kart med automatisk fredete kulturminner
3. Kart med nyere tids kulturminner
4. Foto av fangstgropene i planområdet

1. Oversiktskart med stiplet linje rundt planområdet (InnlandsGIS).

2. Kart med automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet (grønn linje) – fangstgroper i anlegg ID 235899 (Askeladden).

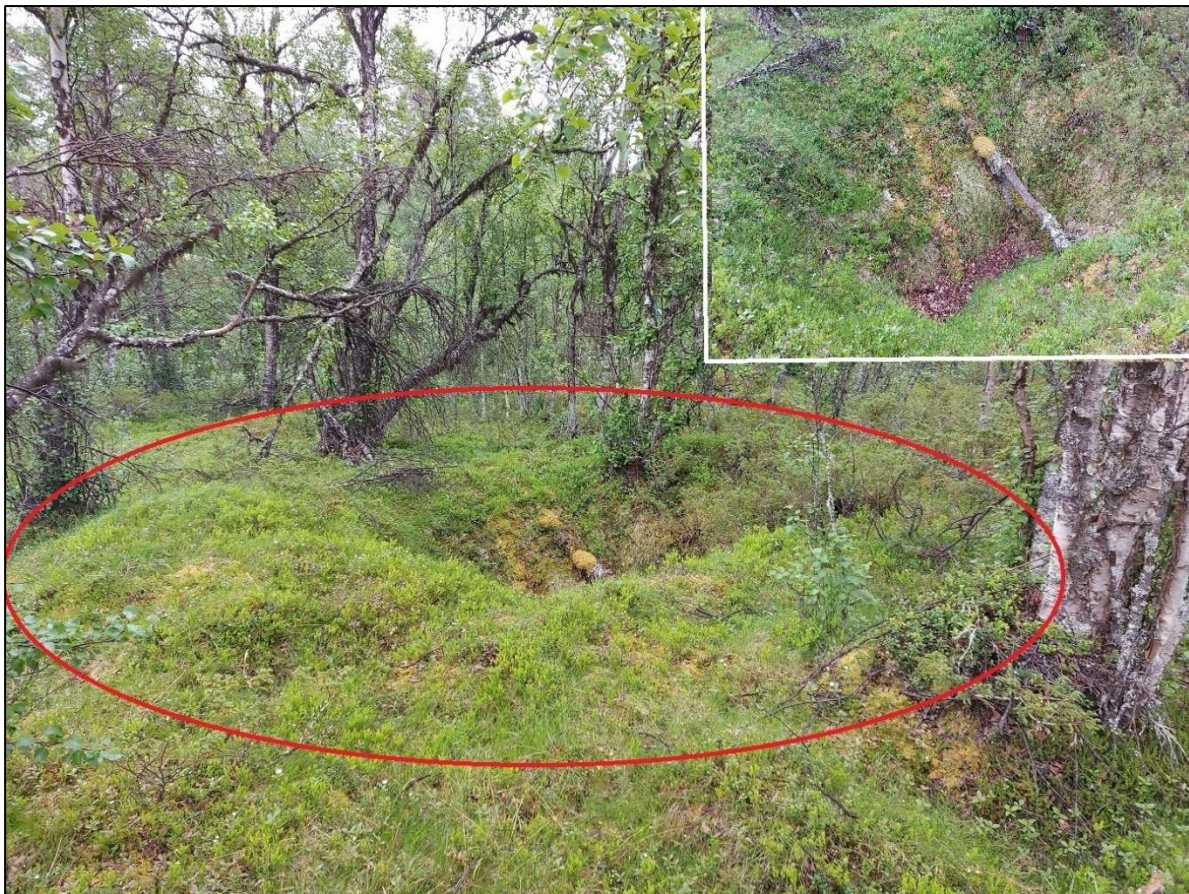

3. Kart med nyere tids kulturminner innenfor planområdet (Askeladden).

4. Foto av fangstgropene innenfor planområdet:

Fangstgrop ID 235899/-18, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-19, med detalj av bunnpartiet innfelt, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-20, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-25, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-26, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-27, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-28, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-29, med detalj av bunnparti fylt med vann innfelt, (Foto: T. Amundsen).

Fangstgrop ID 235899/-30, delvis gjenfylt med kvister, (Foto: T. Amundsen).

To bilder av gjenfylt fangstgrop ID 235899/-33, (Foto: T. Amundsen).